

УДК 349.2

DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2024-47-1-83-91>

ДОСТУП ДО СУДУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ У ПРАКТИЦІ ЄСПЛ

Івчук Ю.Ю.

ACCESS TO THE COURT IN CRIMINAL PROCEEDINGS IN THE PRACTICE OF THE ECtHR

Ivchuk Yu. Yu.

У науковій роботі на підставі аналізу вітчизняної правової доктрини та практики Європейського суду з прав людини визначено особливості поняття доступу до суду та відмінність його від інших суміжних категорій. Досліджено правові позиції Європейського суду з прав людини, у яких втілюється змістовне значення категорії «доступ до суду» та випадки його обмеження.

З урахуванням вітчизняних наукових підходів виокремлено такі основні значення категорії «доступ до суду»: 1) доступ до суду як елемент права на справедливий суд; 2) доступ до суду як суб'єктивне право особи. Зроблено висновок про змістовну взаємопов'язаність доступу до суду з іншими складовими права на справедливий суд, такими як публічність, гласність і відкритість судового провадження, забезпечення права на захист та рівність перед законом і судом.

З урахуванням особливостей кримінального процесуального законодавства, надано визначення права доступу до суду як можливості звернення особи до суду у класичному розумінні, як до державної інституції, встановленої законом.

Автором досліджено зміст поняття права доступу до правосуддя, під як ім розуміють як формальну можливість звернення до суду як до інституції, так і можливість особи брати активну участь під час судового розгляду у кримінальному провадженні.

На підставі аналізу практики ЄСПЛ досліджені найбільш поширені види обмежень права на доступ до суду, серед яких процесуальні обмеження, які полягають у закріпленні у національному процесуальному законодавстві обмежень щодо строку звернення до суду, а також підстав для перегляду справи судами вищої інстанції.

Проаналізовано актуальні судові справи, у яких заявники скаржились на порушення права на доступ до суду у кримінальному провадженні, серед яких: «Карт проти Туреччини», «Дорадо Баульде проти Іспанії», «Герен проти Франції», «Пуатрімоль проти Франції», «Маресті проти Хорватії».

Автором досліджено найбільш поширені випадки процесуальних обмежень права на доступ до суду у практиці ЄСПЛ, серед яких зокрема: відмова у касаційному перегляді з підстав невиконання заявником ордеру на його арешт, відмова у перегляді рішення з підстав пропущення заявником строків, законодавче обмеження підстав перегляду рішення нижчої інстанції.

Ключові слова: доступ до правосуддя, доступ до суду, право на справедливий судовий розгляд, легітимні обмеження, практика ЄСПЛ, правова доктрина.

Постановка проблеми. З моменту ратифікації Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод держава Україна взяла на себе ряд зобов'язань у сфері забезпечення доступності правосуддя. З метою гармонізації національного законодавства у чинній редакції Кримінального процесуального кодексу України було закріплено засаду доступу до правосуддя, відповідно до якої кожному гарантується право на справедливий розгляд та вирішення справи в розумні строки незалежним і неупередженим судом, створеним на підставі закону [1]. Поряд із загальновживаним терміном «доступ до правосуддя» у вітчизняній судовій практиці та практиці ЄСПЛ зустрічаються випадки вживання поняття «доступ до суду». Дослідження сутнісного наповнення категорії «доступ до суду» має актуальне теоретичне значення для його розмежування з суміжними категоріями та подальших наукових розробок у галузі кримінального процесу.

Стан дослідження. У кримінальному процесі питання доступу до правосуддя було предметом численних наукових досліджень таких вітчизняних вчених, як І.В. Гловюк, Ю.М. Грошевий, О.М. Дроздов, О.М. Овчаренко, О.Г. Шило, О.П. Кучинської, О.В. Бойка та ін. Окремі питання розгляду доступу до суду як елемента права на справедливий суд досліджувались у працях О.С. Ткачука та О.Б. Прокопенка. Водночас, сутнісне категорії «доступ до суду» та особливості його розмежування з іншими суміжними категоріями не були предметом широких наукових дискусій.

З огляду на вищевикладене, **метою наукової роботи** є дослідження сучасних наукових підходів та правових позицій Європейського суду з прав людини, у яких втілюється змістовне значення категорії «доступ до суду» та випадки його обмеження.

Виклад основного матеріалу Доступ до правосуддя є загальновизнаним стандартом міжгалузевого характеру, зміст якого закріплений у низці міжнародно-правових актів. Відповідно до п.14 ч.1 ст. 7 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) доступ до правосуддя є загальною засадою кримінального провадження [1].

На противагу загальновживаному у національному законодавстві терміну «доступ до правосуддя», зміст категорії «доступ до суду» не віднайшов свого нормативного закріплення. Проблема з визначенням поняття «доступ до суду» пов'язана з існуванням таких суміжних категорій як «доступ до правосуддя», «доступність правосуддя», «право на справедливий судовий розгляд», зміст яких у наукових працях та практиці судів часто розкривається у синонімічному значенні.

Кучинська О.П. вважає, що з огляду на прецедентну практику Європейського суду з прав людини доступ до суду ототожнюється з правом на доступ до правосуддя та є одним із багатьох елементів права на справедливий суд, передбаченого статтею 6 Європейської Конвенції [2]. Гловюк І.В. визначає доступ до суду як наявність можливості розгляду та вирішення по суті кримінально-правового та кримінально-процесуального спору судом як на досудових (доступ до судового контролю), так і судових (доступ до правосуддя) стадіях. У зв'язку з цим, на думку автора, право на доступ до правосуддя є елементом права на доступ до суду та права на справедливий судовий розгляд [3].

Кожен із вищезазначених підходів вітчизняних науковців у певній мірі відображає зміст поняття «доступ до суду». Водночас, на нашу думку, найбільш повне з'ясування обсягу категорії «доступ до суду» можливе виключно за умови аналізу та узагальнення правових позицій ЄСПЛ.

Варто зазначити, що положення статті 6 ЄКПЛ прямо не закріплюють поняття «доступ до суду». Водночас, за результатами правозастосовної діяльності ЄСПЛ з тлумачення положень Конвенції видається можливим надати характеристику «доступу до суду» як окремого елементу «права на справедливий судовий розгляд», передбаченого ст. 6 ЄКПЛ.

Засновуючись на предметі та цілях Конвенції у справі «Голдер проти Сполученого Королівства» ЄСПЛ зазначає, що «право доступу до правосуддя є одним із невід'ємних складових права, гарантованого статтею 6 п. 1 Конвенції». На думку Суду, «...було б немисливо, щоб стаття 6 п. 1 містила докладний опис наданих сторонам процесуальних гарантій і не захищала насамперед того, що дає можливість практично користуватися такими гарантіями - доступу до суду» [4]. ЄСПЛ одночасно з використанням поняття «право доступу до правосуддя», у подальшому також використовує у рішенні таку категорію як «доступ до суду». Незважаючи на схожість цих двох понять, на нашу думку, категорії «право доступу до правосуддя» та «доступ до суду» мають відмінне значення в аспекті їх застосування у сфері кримінального процесу.

З урахуванням вітчизняних наукових підходів можна виокремити такі основні значення категорії «доступ до суду»:

1) доступ до суду як елемент права на справедливий суд. Більшість вітчизняних науковців вважають, що доступ до суду, з огляду на його складний зміст та першочергове значення для п. 1 ст. 6 ЄКПЛ, варто виділяти як окремий структурний елемент цього комплексного права [5]. О.С. Ткачук розглядає доступ до суду як прелімінарний елемент права на справедливий суд, тобто такий що є передумовою реалізації інших елементів (публічність, розумність строків тощо) [6].

О.Б. Прокопенко класифікує доступ до суду як органічний елемент права на справедливий суду, відокремлюючи його від інших груп елементів (інституційних та процесуальних) [7]. Погоджуючись з думкою науковців зазначимо, що змістовно доступ до суду тісно пов'язаний з іншими складовими права на справедливий суд, і у більшості випадків визнане порушення права на доступ до суду одночасно констатується ЄСПЛ поряд з порушенням інших елементів права, передбаченого статтею 6 ЄКПЛ.

2) доступ до суду як суб'єктивне право особи. Право на доступ до суду полягає у можливості звернення особи до суду як до інституції, встановленої законом. При цьому, згідно з існуючою практикою ЄСПЛ орган влади, який не є судом держави, для виконання статті 6 § 1, може розглядатися як «суд» у змістовному значенні цього терміну. Водночас, згідно положень ст. 124 Конституції України правосуддя в Україні здійснюють виключно суди. Відповідно до ч. 1 ст.30 КПК України «у кримінальному провадженні правосуддя здійснюється лише судом згідно з правилами, передбаченими цим Кодексом»[1]. З урахуванням особливостей кримінального провадження, під правом доступу до суду варто розуміти можливість звернення особи до суду у класичному розумінні, як до державної інституції, встановленої законом, оскільки здійснення правосуддя у кримінальному провадженні іншими органами виключається. Водночас, під правом доступу до правосуддя варто розуміти не лише формальну можливість звернення до суду як до інституції, а й можливість особи брати активну участь під час судового розгляду у кримінальному провадженні. Як зазначає Кучинська О.П. у найбільш загальному вигляді доступ до правосуддя – це можливість особи вільно та безперешкодно ініціювати процесуальну діяльність суду або вступити у

вже розпочатий процес і брати в ньому участь для забезпечення ефективного захисту і поновлення своїх порушених прав, а також досягнення справедливості[2]. У такому значенні право доступу до правосуддя є більш широким за змістом та включає у себе право доступу до суду, та має тісний взаємозв'язок з такими засадами кримінального провадження як публічність, гласність і відкритість судового провадження, забезпечення права на захист та рівність перед законом і судом.

ЄСПЛ приділяє особливу увагу питанню доступу до суду та легітимності обмежень права на доступ до суду. Зокрема, ЄСПЛ у справі «Карт проти Туреччини» зазначає, що «...право кожного обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення на розгляд його справи судом не є абсолютним, а підлягає непрямим обмеженням...»[8]. Водночас, на думку Суду «...ці обмеження не повинні обмежувати здійснення права таким чином або до такої міри, щоб порушити саму суть права. Вони повинні переслідувати законну мету, і має бути розумна пропорційність між використаними засобами та метою, яку потрібно досягти»[8].

На підставі аналізу практики ЄСПЛ можна зробити висновок, що найбільш поширеним видом обмежень права на доступ до суду є процесуальні обмеження, які полягають у закріпленні у національному процесуальному законодавстві обмежень щодо строку звернення до суду, а також підстав для перегляду справи судами вищої інстанції. Так, у справі «Дорадо Баульде проти Іспанії» заявник стверджував, що його право на перегляд вироку судом вищої інстанції було порушено, оскільки рішення апеляційного суду підлягало судовому перегляду Верховним Судом (шляхом касаційної апеляції) на дуже обмежених правових підставах, коли не було можливості переоцінки доказів, оскільки всі фактичні

висновки суду нижчої інстанції вважались остаточними. ЄСПЛ, визнаючи скаргу заявника явно необґрунтованою, зазначив, що «...Договірні Держави володіють широкою свободою розсуду для визначення того, як має здійснюватися право, гарантоване статтею 2 Протоколу № 7 до Конвенції, яка визначає обсяг права на апеляцію у кримінальних справах. Таким чином, перегляд судом вищої інстанції обвинувального вироку може стосуватися як фактів, так і питань права або обмежуватися виключно питаннями права»[9].

Про порушення національними судами положень п.1 ст.6 Конвенції ЄСПЛ дійшов висновку у справі «Герен проти Франції», у якій заявник стверджував, що рішення про визнання його апеляційної скарги з питань права неприйнятною на тій підставі, що він не виконав ордер на його арешт, порушило його право на доступ до суду. Згідно з обставинами справи, касаційний суд визнав апеляційну скаргу з питань права неприйнятною на тій підставі, що «із загальних принципів кримінального процесу випливає, що засуджена особа, яка не виконала ухвалу суду, не має права діяти через представника для подання апеляційної скарги з питань права»[10]. Відповідно до параграфу 43 рішення «...Суд може лише зазначити, що, коли апеляційна скарга з питань права визнається неприйнятною лише тому, що апелянт не здався під варту відповідно до ухвали, оскаржуваної в апеляційній скарзі, ця ухвала змушує апелянта заздалегідь піддати себе позбавленню волі, призначеного за рішенням, що не є остаточним. Це порушує саму суть права на апеляцію, покладаючи непропорційний тягар на апелянта, тим самим порушуючи справедливий баланс, який має бути досягнутий між законною турботою про забезпечення виконання судових рішень, з одного боку, та правом доступу до касаційного суду та реалізації прав захисту, з

іншого»[10]. У справі «Омар проти Франції», визнаючи з цих же підстав дії національних судів Франції такими, що порушують права особи на доступ до суду, ЄСПЛ додатково зазначив, що «рішення при розгляді апеляції з питань права оголосити її неприйнятною за умови, що обвинувачений не здався під варту протягом п'ятиденного строку, є неприпустимим та заснованим на презумпції того, що він винен, тоді як його вина ще не доведена. У зв'язку з цим Суд наголошує на вирішальній ролі касаційного провадження, яке утворює особливу стадію кримінального судочинства, наслідки якої можуть виявитися вирішальними для обвинуваченого» [11].

До аналогічного висновку ЄСПЛ дійшов також у справі «Пуатрімоль проти Франції», у якій заявник також скаржився на відмову у доступі до касаційного суду через свого адвоката на тій підставі, що він не виконав ордер про арешт. Суд зазначив, що «право кожного обвинуваченого у вчиненні кримінального злочину на ефективний захист адвокатом, який призначається у разі потреби офіційно, є однією з основних особливостей справедливого судового розгляду. Особа, яка звинувачується у скоєнні кримінального злочину, не втрачає цього права просто тому, що не присутня на судовому засіданні»[12]. Дійшовши висновку про непропорційність обмеження права на доступ до суду, ЄСПЛ зазначив, що «відмова у доступі позбавила пана Пуатрімолья, який не мав права звертатися через адвоката до апеляційного суду з проханням скасувати його рішення та переглянути справу, єдиного шансу на те, щоб аргументи права та фактів були подані у другій інстанції щодо висунутого проти нього звинувачення»[12].

Про взаємопов'язаність засади ефективного захисту адвокатом та правом особи на доступ до суду ЄСПЛ нагадав у справі «Куликовський проти Польщі», у якій заявник стверджував, що відмова адвоката

підготувати касаційну скаргу та подальша відмова суду призначити нового адвоката призвели до позбавлення його права доступу до Верховного суду та розгляду справи в касаційному порядку. Суд зазначив, що «держава при виконанні свого обов'язку щодо надання юридичної допомоги сторонам кримінального процесу, якщо така допомога гарантована положеннями національного законодавства, має виявити належну обачність у забезпеченні реалізації громадянином прав, гарантованих ст. 6 Конвенції. Саме по собі призначення адвоката для подання сторони в судовому розгляді не є рівнозначним забезпеченню ефективної юридичної допомоги»[13].

Легітимність обмеження доступу до суду у зв'язку з пропуском засудженим строків на перегляд вироку була предметом розгляду ЄСПЛ у справі «Маресті проти Хорватії». Заявник стверджував, що рішення національного суду, яким було відхилено його клопотання про перегляд остаточного судового рішення з підстав пропуску строків перегляду, були помилковими, оскільки апеляційна скарга фактично була подана у відповідний строк. На думку заявника, суддя, який вирішив відхилити апеляцію, повинен був взяти до уваги дату вручення оскаржуваного рішення захиснику заявника, а не дату, коли воно було вручено його матері, у якої діагностовано шизофренію. Дійшовши висновку про порушення права особи на доступ до суду, ЄСПЛ звернув увагу, що «...хоча строки в принципі є законними обмеженнями права на суд, спосіб, у який вони були застосовані в конкретній справі, може призвести до порушення пункту 1 статті 6 Конвенції». Суд зазначив, що «національні суди зробили свої висновки, не заслухавши жодних свідчень матері заявника та не оцінивши її психічний стан. З огляду на характер її хвороби, Суд вважає, що необхідно було довести її здатність розуміти

характер судового рішення, яке вона отримала від імені заявника, та необхідність передати його заявнику» [14].

Про порушення державою ст. 6 ЄСПЛ дійшов до висновку також у справі «Давран проти Туреччини», у якій заявник стверджував, що відмова надати йому дозвіл на апеляцію у зв'язку із закінченням процесуального строку порушила передбачене ч. 1 ст. 6 Конвенції про право на доступ до суду. Суд нагадав, що у разі утворення державою касаційних судів – органів, які відіграють вирішальну роль у кримінальному судочинстві, держава має забезпечити особам, які звертатимуться до них, реалізацію основних гарантій, передбачених ст. 6 Конвенції. ЄСПЛ визнав, що заявник, безумовно, сприяв ускладненню застосування закону про повідомлення, ховаючись протягом чотирьох місяців після ухвалення рішення, яке він мав намір оскаржити. Однак Суд зазначає, що, оскільки він перебував під вартою, національна влада мала мати можливість його знайти [15]. Вказавши на недоліки в національному законодавстві з питань процедури опублікування рішень судів, а також давши оцінку поданим органами держави поясненням, ЄСПЛ нагадав, що обов'язком держави є ефективна організація своєї судової системи таким чином, щоб реалізувати права, передбачені статтею 6 Конвенції.

У справі «Йохансен проти Німеччини» заявниця стверджувала, що рішення національних судів про відмову у прийнятті скарги на рішення про покарання, яке вона так і не отримала, позбавило її можливості бути заслуханою судом та захистити себе у кримінальному розгляді проти неї. Законодавчі вимоги, які були витлумачені національними судами, були настільки суворими, що їх фактично неможливо було виконати. ЄСПЛ у свою чергу зазначив, що

«право на доступ до суду тягне за собою право на отримання належного повідомлення про судові рішення, особливо у випадках, коли апеляція може бути подана протягом певного терміну» [16]. У даній справі, у зв'язку з доведеністю факту вручення заявниці кур'єром рішення про покарання, Суд дійшов до висновку, що інтерпретація національними судами застосованих процесуальних правил у цій справі є пропорційним обмеженням права заявника на доступ до суду, яке не підриває саму суть цього права.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що доступ до суду є комплексною категорією, зміст якої органічно взаємопов'язаний з іншими елементами права на справедливий суд. З урахуванням вітчизняних наукових підходів можна виокремити наступні значення категорії «доступ до суду»: 1) як структурного елемента права на справедливий суд; 2) як суб'єктивного права особи, яке полягає у можливості звернення особи до суду як до інституції, встановленої законом. З урахуванням особливостей кримінального провадження, під правом доступу до суду варто розуміти можливість звернення особи до суду у класичному розумінні, як до державної інституції, встановленої законом, оскільки здійснення правосуддя у кримінальному провадженні іншими органами виключається.

ЄСПЛ приділяє значну увагу поняттю «право на доступ до суду», яке, на нашу думку, є вужчим за змістом та частково відображає сутність ідеї доступу до правосуддя, яка включає у себе право доступу до суду, та має тісний взаємозв'язок з такими засадами кримінального провадження як публічність, гласність і відкритість судового провадження, забезпечення права на захист та рівність перед законом і суд. Право на доступ до суду не є абсолютним та може бути

обмеженим, засновуючись на принципі пропорційності. Дослідження практики ЄСПЛ дають змогу виокремити серед найбільш поширених процесуальні обмеження права на доступ до суду, які полягають у закріпленні у національному процесуальному законодавстві обмежень щодо строку звернення до суду, а також підстав для перегляду справи судами вищої інстанції. Серед найбільш поширених випадків процесуальних обмежень права на доступ до суду у практиці ЄСПЛ можна виокремити: відмову у касаційному перегляді з підставі невиконання заявником ордеру на його арешт, відмову у перегляді рішення з підстав пропущення заявником строків, законодавче обмеження підстав перегляду рішення нижчої інстанції тощо.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI: станом на 28 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 23.03.2024).
2. Кучинська О., Щиголь О. Поняття та зміст доступу до правосуддя в кримінальному процесі України. *Вісник кримінального судочинства*. 2019. № 3. С. 20-30. URL: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2019.3/20-30> (дата звернення: 20.03.2024).
3. Гловюк І. В. Доступ до суду у кримінальному процесі: проблеми теорії. *Часопис Академії адвокатури України*. 2011. Т 4. № 2 (11). С. 1-7. URL: <http://epub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/view/466/486> (дата звернення: 20.03.2024).
4. CASE OF GOLDER V. THE UNITED KINGDOM (Application no. 4451/70). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57496> (дата звернення: 20.03.2024).
5. Бойко О. Право на справедливий судовий розгляд у кримінальному судочинстві України: дис. ... д-ра філософії в галузі права. Київ, 2021. 269 с.
6. Ткачук О. С. Класифікація елементів права на справедливий суд: національна теорія та

- практика Європейського Суду з прав людини. Прикарпатський юридичний вісник. 2016. Вип. 1. С. 71–77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pjv_2016_1_16
7. Прокопенко О. Б. Право на справедливий суд: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10. Харків, 2011. 20 с.
 8. CASE OF KART V. TURKEY (Application no. 8917/05). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96007> (дата звернення: 20.03.2024).
 9. DORADO BAÚLDE V. SPAIN (Application no. 23486/12). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-157557> (дата звернення: 20.03.2024).
 10. CASE OF GUÉRIN V. FRANCE (Application no. 25201/94). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58204> (дата звернення: 20.03.2024).
 11. CASE OF OMAR V. FRANCE (Application no. (43/1997/827/1033)) URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-58203> (дата звернення: 20.03.2024).
 12. CASE OF POITRIMOL V. FRANCE (Application no. 25201/94). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-57858> (дата звернення: 20.03.2024).
 13. CASE OF KULIKOWSKI v. POLAND (Application no. 18353/03). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-125148> (дата звернення: 20.03.2024).
 14. CASE OF MARESTI V. CROATIA (Application no. 55759/07). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-93260> (дата звернення: 20.03.2024).
 15. CASE OF DAVRAN v. TURKEY (Application no. 18342/03) URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-95568> (дата звернення: 20.03.2024).
 16. CASE OF JOHANSEN v. GERMANY (Application no. 17914/10) URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-166689> (дата звернення: 20.03.2024)

References:

1. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Kodeks Ukrainy vid 13.04.2012 r. № 4651-VI: stanom na 28 berez. 2024 r. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (data zvernennia: 23.03.2024).

2. Kuchynska O., Shchyhol O. Poniattia ta zmist dostupu do pravosudiva v kryminalnomu protsesi Ukrainy. Visnyk kryminalnogo sudochynstva. 2019. № 3. S. 20-30. URL: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2019.3/20-30> (data zvernennia: 20.03.2024).

3. Hloviuk I. V. Dostup do sudu u kryminalnomu protsesi: problemy teorii. Chasopys Akademii advokatury Ukrainy. 2011. T 4. № 2 (11). S. 1-7. URL: <http://epub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/view/466/486> (data zvernennia: 20.03.2024).

4. Case of Golder v. The United Kingdom (Application no. 4451/70). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57496> (data zvernennia: 20.03.2024).

5. Boiko O. Pravo na spravedlyvyi sudovy rozghliad u kryminalnomu sudochynstvi Ukrainy : dys. ... d-ra filosofii v haluzi prava. Kyiv, 2021. 269 s.

6. Tkachuk O. S. Klasyfikatsiia elementiv prava na spravedlyvyi sud: natsionalna teoriia ta praktyka Yevropeiskoho Sudu z prav liudyny. Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk. 2016. Vyp. 1. S. 71–77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pjuv_2016_1_16

7. Prokopenko O. B. Pravo na spravedlyvyi sud : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.10. Kharkiv, 2011. 20 s.

8. CASE OF KART V. TURKEY (Application no. 8917/05). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96007> (data zvernennia: 20.03.2024).

9. DORADO BAÚLDE V. SPAIN (Application no. 23486/12). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-157557> (data zvernennia: 20.03.2024).

10. CASE OF GUÉRIN V. FRANCE (Application no. 25201/94). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58204> (data zvernennia: 20.03.2024).

11. CASE OF OMAR V. FRANCE (Application no. (43/1997/827/1033)) URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-58203> (data zvernennia: 20.03.2024)

12. CASE OF POITRIMOL V. FRANCE (Application no. 25201/94). URL:

<https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-57858> (data zvernennia: 20.03.2024).

13. CASE OF KULIKOWSKI v. POLAND (Application no. 18353/03). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-125148> (data zvernennia: 20.03.2024).

14. CASE OF MARESTI V. CROATIA (Application no. 55759/07). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-93260> (data zvernennia: 20.03.2024).

15. CASE OF DAVRAN v. TURKEY (Application no. 18342/03) URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-95568> (data zvernennia: 20.03.2024).

16. CASE OF JOHANSEN v. GERMANY (Application no. 17914/10) URL: <https://hudoc.echr.coe.int/ukr?i=001-166689> (data zvernennia: 20.03.2024).

Ivchuk Yu. Access to the court in criminal proceedings in the practice of the ECtHR. – Article.

In the scientific work, based on the analysis of the domestic legal doctrine and the practice of the European Court of Human Rights, the peculiarities of the concept of access to the court and its difference from other related categories are determined. The legal positions of the European Court of Human Rights, which embody the substantive meaning of the "access to court" category and cases of its limitation, have been studied.

Taking into account domestic scientific approaches, the following main meanings of the "access to court" category are distinguished: 1) access to court as an element of the right to a fair trial; 2) access to court as a subjective right of a person. It was concluded that access to the court is meaningfully interconnected with other components of the right to a fair trial, such as publicity, openness and openness of the court proceedings, ensuring the right to defense and equality before the law and the court.

Taking into account the specifics of criminal procedural legislation, the definition of the right of access to the court is given as the possibility of a person to apply to the court in the classical sense, as to a state institution established by law.

The author researched the meaning of the concept of the right of access to justice, under which it is understood both the formal possibility of applying to the court, both to the institution, and the possibility

of a person to take an active part during the trial in criminal proceedings.

On the basis of the analysis of the practice of the ECtHR, the most common types of restrictions on the right to access to the court were studied, including procedural restrictions, which consist in enshrining in the national procedural legislation restrictions on the term of appeal to the court, as well as grounds for review of the case by higher courts.

Current court cases were analyzed in which the applicants complained about the violation of the right of access to the court in criminal proceedings, including: "Cart v. Turkey", "Dorado Baulde v. Spain", "Guerin v. France", "Poitrimole v. France", "Maresti against Croatia".

The author researched the most common cases of procedural restrictions on the right to access to the court in the practice of the ECtHR, including in

particular: refusal of cassation review on the basis of the applicant's failure to comply with the warrant for his arrest, refusal to review the decision on the grounds of the applicant missing deadlines, legislative limitation of the grounds for reviewing the decision of a lower instance .

Key words: access to justice, access to court, right to a fair trial, legitimate restrictions, ECtHR practice, legal doctrine.

Авторська довідка:

Івчук Юлія Юрїївна – докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри правознавства Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, +380506569824, ivchuk@snu.edu.ua

Стаття надійшла до редакції: 18 квітня 2024р.